

Nr 9.

Utlåtande i anledning av väckt motion om en översyn av nuvarande skadeståndsregler avseende ideell skada och hinder eller brist i den skadades näring.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 285, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Wiberg* hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, medförande en översyn av nuvarande skadeståndsregler avseende ideell skada och hinder eller brist i den skadades näring, samt att det förslag i ärendet, vartill denna utredning kan föranleda, måtte framläggas för riksdagen».

Beträffande motiveringen för motionärens hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Allmänna regler om skadestånd i utomobligatoriska förhållanden finnas i 6 kap. strafflagen. I 1 § fastslås, att skada, som någon genom brott annan tillfogar, skall av den brottslige gäldas, evad brottet skett genom uppsåt eller av vållande. Till detta stadgande anknyter 2 §, vilken föreskriver, att i mål, som kroppsskada angå, under skadeståndet skall räknas icke allenast läkarelön och annan kostnad, utan även ersättning för hinder eller brist i den skadades näring, för sveda och värk, så ock för lyte eller annat stadigvarande men, om sådant blivit honom tillfogat.

Bestämmelserna i 6 kap. 2 § strafflagen gälla ersättning för kroppsskada i utomobligatoriska förhållanden över huvud taget och således även när skadeståndet utgår på grund av lagbestämmelser utanför strafflagen, exempelvis lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Skadeståndsbelopp kan till följd av särskilda regler om jämkning bliva lägre än värdet av den tillfogade skadan. Betydelsefullast är härvidlag, att medvållande från den skadelidandes sida kan föranleda att skadeståndet jämkas. Jämkning kan vidare ske på grund av bristande utveckling eller tillräknelighet hos skadevållaren. En särställning intaga de snäva reglerna för utdömande av skadestånd till efterlevande i 6 kap. 4 § strafflagen.

I den mån skadeståndet sålunda icke skall jämkas eller begränsas på särskilt sätt gäller, att full ersättning skall givas. Avgörande för skadeståndets belopp blir det värde i penningar, till vilket skadan uppskattas. För denna uppskattning vägledande lagbestämmelser finnas icke i annan mån

än att i 35 kap. 5 § rättegångsbalken stadgas, att när fråga är om uppskattning av inträffad skada och full bevisning därom icke alls eller allenast med svårighet kan föras, rätten äger uppskatta skadan till skäligt belopp. För övrigt äro domstolarna hänvisade till de upplysningar om praxis, som kunna erhållas ur tillgängliga rättsfallssamlingar.

I *motionen* anföres bland annat:

Frågan är nu, huruvida de belopp, som enligt hittillsvarande praxis utgå som ersättning i skilda fall, kunna anses vara för låga med hänsyn till nu rådande förhållanden. Enligt min uppfattning är detta fallet. Det är mot den praxis, som nu tillämpas, eller med andra ord mot vad som för närvarande måste anses vara gällande lag, som denna motion vänder sig. Naturligtvis skulle en rättelse kunna ske därigenom att domstolarna ändrade sin praxis. Å andra sidan torde man väl svårigen kunna förvänta, att domstolarna utan någon viljeyttring från statsmakternas sida skulle vara benägna att göra en ganska genomgripande ändring av praxis, vilket i verkligheten skulle bli liktydigt med en lagändring. Det är som bekant också statsmakternas uppgift att stifta lag och domstolarnas att tillämpa densamma. Jag finner det också alldeles klart, att om en högre ersättning i det avseende varom nu är fråga, skall utgå, initiativet i första hand måste tagas av Kungl. Maj:t eller riksdagen.

Att fastställa vilket belopp, som i ett visst skadefall skall anses skäligt som ersättning för sveda och värk, är givetvis synnerligen svårt. Jag förmenar, att de ersättningar som för närvarande utgå äro så låga, att principerna ej längre kunna anses överensstamma med det allmänna rättsmedvetandet. Man torde också kunna konstatera, att i utlandet betydligt högre ersättningsbelopp utdömas, än vad som sker i vårt land.

På samma sätt förhåller det sig i fråga om ersättning för lyte och framtida men. Den praxis, som hittills utformats, medför enligt min bedömning att alldeles för låga ersättningsbelopp utgå.

Även vad beträffar ersättning för lyte och framtida men finner man, att i utlandet skadestånd utdömas enligt helt andra normer än i Sverige.

Beträffande frågan om ersättning för hinder eller brist i den skadades näring, som invaliditeten medför, synes mig nuvarande praxis ej heller vara tillfredsställande. Det är ju alldeles tydligt att bedömningen mycket ofta blir ytterst svår. Man behöver endast tänka på ett fall, då en minderårig genom annans vårdslöshet tillfogats sådan skada, att en kanske omfattande invaliditet uppstått, exempelvis genom amputation av en arm eller ett ben. Den minderåriga har ännu icke kommit upp i någon arbetsförtjänst. Det gäller att fastställa å vilket grundbelopp en invaliditetsersättning skall beräknas, till vilket procenttal invaliditeten kan uppskattas, om ersättningen skall variera under olika år; för att nu endast nämna några av de förhållanden, till vilka domstolen har att taga ställning. Det är mycket troligt att enhetliga regler icke kunna uppställas. Starka skäl tala också för att lagstiftningen bör utformas så, att domstolarna hava möjlighet att taga hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. En alltför stark beskärning av domstolarnas frihet skulle utan tvivel icke vara lycklig. Därmed är dock ingalunda sagt att det nuvarande tillståndet är som sig bör. En ändring av nuvarande praxis och därmed av innehållet av gällande lag bör äga rum.

En omständighet, som i dessa tider ej gärna kan undgå att få anses vara av verklig betydelse, är frågan om penningvärdet. Det förefaller som om

erforderlig hänsyn härtill icke för närvarande tages. Vidare vore det naturligtvis önskvärt med sådana regler, varigenom skydd kunde beredas den skadade mot framtida penningvärdeförsämring. Att märka är, att det ju kan vara fråga om ersättningar, vilka kunna beräknas skola utgå under ett stort antal decennier framåt.

Jag vill anmärka, att de principer, som tillämpas i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, ingalunda hava relevans, när det gäller nu ifrågasvarande skadefall. Jag föreställer mig, att huvudparten av de skador, vilka hava sin grund i annans vållande, hava samband med motorfordonstrafiken. Numera råder som bekant ansvarsförsäkringstvång. I verkligheten blir det följaktligen i regel icke den person, som vållat skadan, vilken har att gälda ersättning, utan i stället vederbörandes försäkringsbolag. Det är mycket möjligt, att en principiell omläggning av nuvarande skadeståndsregler, medförande en höjning av ersättningen, kunde leda till att ansvarsförsäkringspremierna behöfde höjas. Detta synes mig emellertid icke vara något skäl, vilket kan åberopas gentemot en höjning av skadeersättningarna.

I anledning av en vid 1946 års riksdag väckt motion, nr 175 i andra kam-maren av herrar Werner och Pettersson i Ersbacken, anhöll riksdagen, på hemställan av utskottet i dess över motionen avgivna utlåtande, nr 33, i skrivelse den 25 maj 1946, nr 270, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsamt utredning angående revision av bestämmelserna i 6 kap. 4 § strafflagen, med beaktande av vad utskottet anfört i utlåtandet, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid behandlingen av motionen hade utskottet även att taga ställning till frågan, huruvida en allmän översyn av skadeståndsrätten borde komma till stånd. Utskottet anförde i denna del bland annat följande:

De svenska rättsreglerna om skadestånd i utomobligatoriska förhållanden innefattas *dels*, såvitt angår genom brott tillskyndad skada, i de ålderdomliga och knapphändiga bestämmelserna i 6 kap. strafflagen, *dels* i vissa särskilda lagar och författningar *och dels* i ett stort antal avgöranden av högsta domstolen. Motionärernas uttalande att rättspraxis icke präglas av den enhetlighet och klarhet som vore önskvärd torde knappast innebära någon överdrift. Detta förhållande torde främst vara förorsakat av bristen på klarläggande lagbestämmelser i ämnet. Rättspraxis har endast kunnat hämta ofullständigt stöd i skriven lag. På grund härav har skadeståndsrätten också, såsom motionärerna framhålla, blivit mycket svåröverskådlig. Detta är uppenbarligen icke tillfredsställande. För den enskilde är det mången gång svårt eller omöjligt att avgöra huruvida han har att svara för en uppkommen skada eller ej. Motsvarande svårigheter uppkomma för avgörandet av frågan vem som är närmast till att täcka skaderisker genom försäkring. Även domstolarna ställas mången gång inför betydande svårigheter vid avgörandet av skadeståndstvister.

Delade meningar kunna naturligtvis också råda i frågan huruvida gällande principer för skadeståndsrätten i alla hänseenden äro ändamålsenliga och väl avvägda.

Skadeståndsrättens uppgift torde från början ha varit att tillgodose rena rättvisesynpunkter. Ansvaret för en inträffad skada borde ävila den som

ur sådana synpunkter kunde anses närmast till att bära skadan. Överväganden av sådan art torde ha utgjort den egentliga grunden för culpregeln. Det har ansetts rättvist att den skadelidande under vissa förutsättningar erhåller gottgörelse för den skada han lidit. Denna restitutionsverkan torde alltså i allmänhet betraktas som en mycket betydelsefull uppgift för skadeståndsreglerna. Genom restitutionen skapas också en viss trygghet för den skadelidande. Det har emellertid framhållits att hänsyn även bör tagas till medborgarnas behov av trygghet mot att råka ut för skadeståndsskyldighet. Genom trygghetssynpunkten erhålla skadeståndsreglerna anknytning till försäkringsinstitutet, som i viss utsträckning kompletterar skadeståndsrättens regler. En annan uppgift för skadeståndsreglerna har ansetts vara att medverka till att allmänheten avhåller sig från skadebringande handlingar. Detta preventiva syfte har skadeståndet gemensamt med straffet.

Om det skulle anses att rena rättvisesynpunkter alltså bära vara avgörande för skadeståndsskyldigheten, kan det ifrågasättas huruvida det är rimligt och rättvist att exempelvis små barn, på sätt emellanåt sker, förklaras vållande eller medvållande till inträffade skador eller att en lots eller tågförare får ikläda sig en ruinerande betalningsskyldighet för kanske tämligen ursäktliga försummelse i tjänsten. Även ur restitution- och preventionssynpunkt synes skadeståndsplikten i fall av anförda beskaffenhet i regel vara föga påkallad. Tvekan kan också råda om utgången varit rättvis och lämplig i vissa fall, i vilka t. ex. portvakten för en fastighet ålagts en betungande ersättningsskyldighet till person, som skadats genom halkning utanför fastigheten eller en butiksinnehavare fått svara för skada som drabbat hans kunder genom olycksfall i butiken. Frågan om statens och kommunernas ansvar för åtgärder av tjänstemän torde också höra till de spörsmål inom skadeståndsrätten som behöva upptagas till saklig omprövning.

Lämpligheten av de regler som gälla i fråga om skadeersättningens omfattning och beräkningen i olika fall av skadeståndets belopp kan också ifrågasättas. I olika sammanhang har föreslagits att de principer om skälighetsprövning som kommit till uttryck i exempelvis 6 kap. 6 § strafflagen och 50 § sjömanslagen skulle komma till en mera vidsträckt användning inom skadeståndsrätten. Även enligt utskottets mening kunna beaktansvärda skäl anföras för en utvidgning av området för en sådan skälighetsprövning. Beträffande målsägandebegreppet synes bl. a. den svårutredda frågan i vad mån målsägandens rätt må kunna övergå på efterlevande bära upptagas till prövning. Om önskvärdheten av att skadeståndsplikten om möjligt göres mera effektiv än för närvarande torde enighet råda.

Åtskilliga skäl tala sålunda för att en allmän översyn av den utomobligatoriska skadeståndsrätten bör komma till stånd. Behovet av fastare grundsatser på detta centrala område av rättsordningen måste förr eller senare göra en sådan översyn ofrånkomlig. Därvid bör bland annat övervägas i vilken utsträckning hithörande grundsatser bära upptagas i skriven lag och huruvida en kodifikation av skadeståndsrätten bör ske i samarbete med våra nordiska grannländer.

Utskottet anser sig icke kunna taga ställning till frågan huruvida tiden nu är mogen för en allmän översyn och eventuell kodifiering av rättsreglerna på förevarande område. Det är uppenbarligen förenat med stora svårigheter att uppdraga några klara och enhetliga riktlinjer för ett lagstiftningsarbete av så vittutseende och invecklad beskaffenhet. Skadeståndsrät-

ten befinner sig allttjämt i stark utveckling. Olika tendenser och åskådningssätt bryta sig mot varandra. Här om vittnar den stora mängden domstolsavgöranden med faktiskt eller skenbart motsatt utgång i likartade situationer, liksom den stora förekomsten av skiljaktiga meningar i hithörande mål. Tillämpningen av culpregeln är belysande för svårigheten att finna fastare normer på detta rättsområde. Culpregeln synes, såsom ovan antytts, allttjämt i huvudsak upprätthållas, men den har efter hand erhållit ett ändrat innehåll i praxis. Genom skärpning av aktsamhetskravet har culpabegreppet uttunnats i sådan grad, att man gjort gällande att skadeståndsplikten i vissa fall grundats på fingerad culpa. I åtskilliga viktiga frågor råda delade meningar bland de författare som behandlat skadeståndsrättsliga spörsmål. Det kan sålunda med fog sägas att åtskilligt flyter inom skadeståndsrättens område.

Genom anlitande av möjligheten att täcka uppkommande risker genom försäkring tillgodoses skadeståndsreglernas restitutiva syfte men även den ovan berörda trygghetssynpunkten. Den skadelidande får möjlighet att vända sig mot ett kapitalstarkt försäkringsbolag, och den skadevällande undgår en kanske ruinerande ersättningsplikt. Däremot är försäkringsskyddet uppenbarligen icke ägnat att tillgodose skadeståndsreglernas preventiva syfte. Snarare kunde befaras att försäkringsskyddet skulle leda till en minskning av försäkringstagarens varsamhet och därmed också till en ökning av antalet skadebringande handlingar. Huruvida försäkringen medfört dylika icke önskvärda verkningar undandraget sig utskottets bedömning.

Uppenbart torde vara att en revision av skadeståndsrätten bör ske under starkt hänsynstagande till försäkringsväsendets skadeutjämnande möjligheter. Det är ingalunda osannolikt att skadeståndsreglerna i en framtid kunna utformas så att de i likhet med viss försäkringsverksamhet få till huvudsaklig uppgift att skapa social trygghet. Den allmänna utvecklingen synes snarast peka mot ett sådant mål. Vid en blivande översyn av skadeståndsrätten böra de sociala synpunkterna starkt beaktas. Möjligheten att i större eller mindre utsträckning samordna skadeståndsrätten med socialförsäkringen och den allmänna socialpolitiken bör alltså icke lämnas ur sikte. Även inom dessa områden pågår för närvarande ett omfattande reformarbete. Det är icke uteslutet att avsevärda ändringar i gällande skadeståndsrätt kunna finnas påkallade ur socialpolitisk synpunkt. Särskilt kan ifrågasättas huruvida det ur sådan synpunkt är motiverat att den skadelidandes möjlighet att erhålla skadestånd i så hög grad som för närvarande är beroende av det sätt på vilket skadan uppkommit.

Frågan om skadestånd på grund av brottslig gärning får antagas komma att upptagas till övervägande av strafflagberedningen i samband med dess utarbetande av förslag till ny straffbalk eller skyddsbalk. Möjlighet föreligger därför att 6 kap. strafflagen kommer att upphävas såvitt avser skadestånd såsom brottspåföljd. Det kan uppenbarligen icke vara lämpligt att de i detta kapitel upptagna bestämmelserna, vilka efter ordalagen endast äga avseende å brottsliga gärningar, härefter bibehållas såsom normer för skadeståndsrätten i allmänhet.

Initiativ till ett återupptagande av det nordiska lagstiftningsarbetet har nyligen tagits från svensk sida. Enligt vad utskottet inhämtat torde skadeståndsrätten komma att bli föremål för överläggningar i detta sammanhang.

Då det med hänsyn till vad nu anförts kan förutsättas att frågan om en allmän revision av skadeståndsrätten inom en relativt snar framtid upp-

tages till prövning, finner utskottet sig sakna tillräcklig anledning att föreslå riksdagen att hemställa om en utredning av sådan omfattning.

Kungl. Maj:t har den 13 januari 1947 förordnat dåvarande revisionssekreteraren professor Ivar Strahl att i samråd med representanter för övriga nordiska länder verkställa *en förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område*. Enligt vad utskottet inhämtat ämnar utredningsmannen avgiva betänkande under loppet av innevarande år.

Utskottet. Den genom motionen väckta frågan gäller bestämmandet av vissa ersättningar för kroppsskada i utomobligatoriska förhållanden, nämligen för hinder eller brist i den skadades näring, sveda och värk samt lyte eller annat stadigvarande men. Motionären vänder sig mot domstolarnas praxis i dessa hänseenden och gör gällande, att för låga ersättningsbelopp utmätas.

Till en början må framhållas, att skadestånd i utomobligatoriska förhållanden enligt gällande svensk rätt — bortsett från det i 6 kap. 4 § strafflagen upptagna fallet — skall motsvara skadans fulla värde i penningar. Härifrån göres undantag såtillvida, som ersättningen på grund av särskilda omständigheter, exempelvis medvällande från den skadelidandes sida, kan jämkas till lägre belopp. Men även i dylikt fall skall en värdering av skadan tagas till utgångspunkt vid skadeståndets bestämmande. Någon ändring i dessa regler ifrågasätter motionären icke. När i motionen göres gällande, att ersättningsbeloppen äro för låga, torde därmed närmast avses, att reglerna i fråga icke skulle följas i praxis; det i motionen framställda utredningskravet skulle sålunda gå ut på lagstiftningsåtgärder, varigenom syftet med berörda regler skulle bättre tillgodoses.

Härvidlag göra sig i viss mån olika synpunkter gällande beträffande å ena sidan hinder eller brist i den skadades näring och å andra sidan sveda och värk samt lyte eller annat stadigvarande men. För samtliga fall är emellertid gemensamt, att om stora ersättningar utdömas, sådana förhållandevis sällan kunna uttagas till fulla beloppet, i den mån de skola gäldas av enskild motpart. Även om försäkringskydd föreligger, är detta så begränsat, att full ersättning icke alltid kan lämnas. Det sagda gäller såväl i fråga om den av enskilda försäkringsbolag bedrivna ansvarighetsförsäkringen som den i olycksfallsförsäkringslagen föreskrivna försäkringen mot olycksfall i arbete.

Hinder eller brist i den skadades näring är en skada av huvudsakligen ekonomisk natur. Vad som skall ersättas är den ekonomiska förlust som kan förutses uppkomma. Domstolen skall uppskatta den skadelidandes sannolika framtida inkomster och jämföra dem med vad han kunnat förtjäna, om hans förvärvsförmåga icke försämrats genom den honom tillfogade kroppsskadan. Skadeståndet utdömes vanligen i form av livränta och denna skall motsvara inkomstskillnaden. Att verkställa en någorlunda

exakt beräkning av inkomstskillnaden är i regel omöjligt. Är den skadade, såsom i några av motionären åberopade rättsfall, ett litet barn, måste domstolen nöja sig med antaganden och skälighetsbedömningar. Jämföras utdömda livräntebelopp med den senare uppkomna faktiska inkomstminskningen, lär det ofta befinnas, att inkomstbortfallet är något större än ersättningen. Detta torde emellertid vara svårt att undvika. Bevisbördan åligger den skadelidande. Ersättningen skall — med den modifikation som föranledes av ovannämnda stadgande i 35 kap. 5 § rättegångsbalken — icke utgå med högre belopp än som motsvarar den av honom styrkta inkomstförlusten. Vid tvekan måste i regel avgörandet bliva till den bevisskyldiges nackdel. Men även om man bortser från vad som följer av bevisbördereglerne torde man hos domstolarna kunna spåra en viss benägenhet för återhållsamhet vid bestämmandet av ersättningsbelopp.

I motionen erinras om att penningvärdeförändringar kunna påverka realvärdet av utdömda livräntebelopp, och lagregler efterlysas, varigenom skydd kunde beredas den skadade mot framtida penningvärdeförsämring. Motsvarande spörsmål möter på ett flertal andra områden. I den mån en lösning är möjlig, torde den icke böra genomföras särskilt för skadeståndsrättens del.

Ersättning för lyte och stadigvarande men samt sveda och värk har annan karaktär än skadestånd på grund av hinder eller brist i den skadades näring. Det gäller icke att kompensera en ekonomisk förlust; skadeståndet blir en gottgörelse till den skadade, som anses skälig med hänsyn till det lidande som han får utstå. Denna synpunkt kan visserligen icke renodlas. I praktiken förekommer, att ersättning för lyte och stadigvarande men utmätas under beaktande av att den skadelidande skall täckas för smärre kostnader i framtiden, vilka icke särskilt ersatts. Även då det gäller sveda och värk kan ersättningen i viss utsträckning bliva en gottgörelse för utgifter. Så blir exempelvis fallet, när ersättningen skall användas till att bereda den skadelidande särskild rekreation under eller efter rekonvalescenstiden. Men i övrigt har ersättning för lyte och stadigvarande men samt sveda och värk ideell karaktär. Skälighetssynpunkter bliva avgörande för värderingen av skadan. Även härvid torde de ovan åberopade allmänna grundsatserna för rättstillämpningen föranleda till att ersättningsbeloppen bliva förhållandevis låga. Det ligger i sakens natur, att de lagstiftande myndigheterna knappast kunna giva bindande direktiv för bestämmandet av ifrågavarande ersättningsbelopp. Praxis röner emellertid inverkan av förskjutningar i den allmänna uppfattningen och ändringar i medborgarnas levnadsförhållanden och villkor. Med högre levnadsstandard och bekvämare levnadsförhållanden torde exempelvis följa en benägenhet att höja ersättningarna.

I utlåtandet nr 33 till 1946 års riksdag har utskottet pekat på åtskilliga brister i de nu gällande reglerna inom den utomobligatoriska skadestånds-

rätten samt uttalat, att behovet av fastare grundsatser på detta centrala område av rättsordningen förr eller senare måste göra en allmän översyn ofrånkomlig. En revision av skadeståndsrätten borde, enligt vad utskottet då framhöll, ske under hänsynstagande till försäkringsväsendets utjämnande möjligheter. Det vore ingalunda osannolikt att skadestandsreglerna i en framtid kunde utformas så att de i likhet med viss försäkringsverksamhet finge till huvudsaklig uppgift att skapa social trygghet. Vid en blivande översyn av skadeståndsrätten borde de sociala synpunkterna starkt beaktas. Möjligheten att i större eller mindre utsträckning samordna skadeståndsrätten med socialförsäkringen och den allmänna socialpolitiken borde alltså icke lämnas ur sikte. Utskottet ansåg icke uteslutet, att avsevärda ändringar i gällande skadeståndsrätt kunde finnas påkallade ur socialpolitisk synpunkt. Särskilt kunde ifrågasättas, huruvida det ur sådan synpunkt vore motiverat att den skadelidandes möjlighet att erhålla skadestånd i så hög grad som för närvarande vore beroende av det sätt, på vilket skadan uppkommit.

Såsom ovan nämnts pågår sedan någon tid en förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område i samarbete med representanter för Danmark och Norge. Enär den avsedda revisionen av skadeståndsrätten måste förväntas beröra även här ifrågavarande spörsmål, finner utskottet icke påkallat att en särskild utredning verkställs i anledning av motionen.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att förevarande motion, II: 285, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1949.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Lodenius, Lindblom, fruor Sjöström-Bengtsson*, Lindström*, herrar Lindgren*, John Wiktor Jonsson och Löthner;

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund*, Olsson i Mellerud, Werner, Landgren, Antby, Fagerholm och Netzen*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.